

„Áthúzott versek”

Danyi Zoltán *Több fehér* című kötetéről

Danyi Zoltán új verseskönete vékonyságával tűnik ki, ami a szező alapos szelekciójára utal. A könyv végén megtalálható, mely ciklusaiból válogatott a költő, tehát ír, nem hallgat el, de húz, szelektál. Egy vaskos kötetnyi vers marad így ki a könyvből, aminek csak a nyomai látszanak. A huszonhét vers a következő ciklusokból való: *Több fehér*, *Monológok egy színésznőnek*, *A cs. és kir. rózsakert*, *Háborús versek*. A jelzett ciklusok számozottan állnak a verscímek alatt. Danyi nem számozta meg áthúzott verseit, amelyek külön árnyalják poétikáját. A motívumok nyomain haladva egy olyan új költői szemlélet bontakozik ki, ami tökéletesen megfelel a könyv formaeszméjének. A *Több fehér* egy kihordott, letisztult és a végsőkig kifinomult versek gyűjteménye, a szó legnemesebb értelmében.

Több mint negyven évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy Domonkos István *Áthúzott versek* (1971) című kötetének poétikája aktualizálódjon. Pontosabban szólva Domonkos versei fél évszázaddal megelőzték megjelenésük korát. Danyi Zoltán költészete felől megközelítve, csaknem értetűvé válik Domonkos István akkori elhallgatása. Egy költő „törlésjel” alá helyezi, áthúzza saját verseit, és nem lép tovább. Danyi is áthúz, töröl, de nem áll meg. Majdnem semmi, ami így megmarad, ám ír, és az írás megőrződik. Jó példa erre Varga Mátyásnak a kötethez szervesen tartozó utószava, melyben a szerző Danyi Zoltán új versei továbbértelmezhetőségének lehetőségéről tanúskodik.

A *Több fehér* című kötetben szinte minden megvan, amit az *Áthúzott versek* előrevetítenek: „...vesd utánam mint rögöt / a szót és állj tovább...” – inti Domonkos az eljövendő generációt. Életről és halálról, az ifjúságról, a szerelmesekről, egy szép tavaszi nappal szólnának ezek a versek, ha a kötet végén álló *Kormányeltörésben* át nem húzná a költő eddigi számításait,

jövőre vonatkozó elképzeléseit. A modern versforma nem bírja el a nagyszabású poéma súlyát, Domonkos István versbeszéde a *Kormányeltörésben* után bizonytalan időre megszakad, visszafelé haladva pedig „törlésjel” alá kerül. Danyi Zoltán ott kezdi el, ahol Domonkos abbahagyta, a *Több fehér* évtizedes csöndet tör meg, a költő alkatából adódóan alig hallhatóan.

Danyi Zoltán a tiszta költészetet helyezi „törlésjel” alá háborús élményei hatására. Nézőpont kérdése, hogy a *poésie pure* vagy a *poésie brute* fontosabb, mindenesetre mindkettőt autentikusan műveli a költő. Az adornói kérdés gyötörheti Danyit, de ez csak a költészete javára válhat. Olyan új perspektívák nyílnak meg ezáltal, amelyek a mondható határait érintik: „...az elmondhatatlan elmondását nem beteljesíteni szándékozik, hanem az erre tett kísérletet teszi meg poétikai elvé” – írja Varga Mátyás. Kétségtelen, hogy a *Háborús versek* ciklusából való darabok dominálnak a kis kötetben, de ott vannak a nyomai a tiszta költészetnek is, amely terjedelme a számozást követve nem elenyésző. Danyi az adornói kérdést úgy oldja meg, hogy háborús költészetet ír, amelynek legbrutálisabb darabja a *Rendszerint a főpap* című vers. A gonoszra való rámutatás túllép a poétikai kereteken, és Danyi Zoltán etikáját hangsúlyozza. Ebből a tekintetből nézve Danyi háborús költészete áthúzza a költő versről alkotott eddigi elképzeléseit, és a mondhatóság kérdését aktualizálja. Csaknem minden versnél előlről kell kezdenie, mintha megszólalása első és az utolsó lenne egyben. Így jut el a költő a kegyelmi állapotig, amelyben a költészet születésének nagyszerű pillanatai villannak fel.

A *Kormányeltörésben* korszakalkotó mű, s mint ilyen jó időre áthúz minden előtte és utána írt verset, ami immár nemcsak Domonkos István irodalomtörténeti helyét, hanem egész irodalmunkat érinti. A destruált versbeszéd újjáépítésére Sziveri óta kellett várni, ami évtizedekben mérhető. Kivételt képez talán az *Áthúzott versek* szerkesztője, Tolnai Ottó, aki a verseket válogatta, és aki saját költészetén belül végezte el azokat a fontos műveleteket, amelyeket egy egész irodalomnak kellett volna kiteljesítenie. Az *Áthúzott versek* akkor látszik folytathatónak, ha valaki sajátjaként éli meg poétikáját, és csak ezután jöhet az igazi újrakezdés. Ha eljön egy nemzedék, amely számára saját problémává válik a destrukció, melyen belül képes újjáépíteni önnön költői világát.

Danyi Zoltán új kötetének pontosan tizenhét verse reprezentálja a tiszta költészetet, a többi háborús vagy áthúzott vers. Már a címadás is sokat beszél a könyv formaeszmejéről. A több fehér több tiszta lapot jelent a könyvben, ami a versek közötti tágasságokban mutatkozik meg. Az alcímet én Császári és királyi rózsakertnek olvastam, ez az a metafizikus tér, amelyben a versek egymás között elrendeződnek. A kertben sétálva Arany

János-i sorok tűnnek fel: „...Nem szín, / másolata egy színnek.” – írja a virágzó birsról Danyi. A szóképek közül a hasonlat finom megmunkálása hívja magára a figyelmet. A leszakadó ég, a zuhanó lomb hangjára hasonlít, a tájkép a képpalkotás folyamatának a vázlata: „Közelről: mind reszket / és remeg. / Távolabbról: hullámzó / tánc.” A verscímek legtöbbször is természeti kép, amely a rózsakertben burjánzik. A színek kiválasztása is fontos szerepet játszik a hasonlatok kialakításában, melyek a modern költészet eszköztárából valók. A fehér mellett különösen a kéknek van jelentősége, amely a szem, az erotika és a tenger színe. Egyszóval Danyi Zoltán karcsú kötete motívumokat villant fel egy pillanatra, hogy szigorú szerkesztésének megfelelően több teret engedjen a hallgatásnak. Danyi poétikai elvévé teszi a törlést, verssorokat húz át, ami már átmenetet jelent a háborús költészetbe. A *Mennyi pótcselekvés* című vers a tiszta költészet fokozatos visszavonása, ami aztán a *Háborús versek*ben megy végbe. Danyi Zoltán vallomása szerint a *Háborús versek* bemocskolják a tiszta költészetet, áthúzzák azt. Ide kell az erkölcsi, kritikusi bátorítás, egypár jó szó a *Háborús versek* megvédése érdekében: 1. A boszniai háború nagy hatással volt Danyira, ami immár nem hallgatható el; (!) 2. A háború nyomai ezután is ott lesznek verseiben, és a költő etikáját reprezentálják; 3. Az áthúzott versek következményével tisztába kell lennie Danyi Zoltánnak, mert csak ez biztosíthatja a költői továbblépés lehetőségét.

Habár a *Háborús versek* esztétikai súlya nem mérhető össze a *Kormány-eltörésben* jelentőségével, poétikája azonban hasonló szerepet játszik, mint az *Áthúzott versek* esetében. Domonkos „törlésjel” alá helyezett poémájának elhíresült sorai: „ez nem lenni vers / én imitálni vers” a tiszta költészet visszavonásának gesztusában visszhangzik újra Danyi Zoltánnál. A *Háborús versek*ben Danyi egy olyan egzisztenciálisan új kifejezésformára talált, aminek a költő szinte maga sincs tudatában. A „téves csatatér” nyomain haladva kibontakozik a mindenkori gonosz megnevezésének posztulátuma, ami már nem húzható át. Beszűrődik a verstestbe, és a nehézkedés törvényszerűségének engedve átformálja azt. A *Hámozó* című vers a *Több fehér* ciklus tizenkettedik darabjaként már az új verseszményt reprezentálja: a „Pengényi acél a szívben” a háborús élmény feldolgozhatatlanságának a képe. A *Több fehér* című kötet háborús versei nem állnak külön, hanem a másik három ciklus versei közé ékelődnek, formaeszméjük tekintetében pedig áthatják egymást. Lucidus költészet a Danyi Zoltáné, ami főleg a stílus tisztaságában nyilvánul meg – a tiszta költészet formát kölcsönöz a háborús verseknek. A világkép és a forma közötti repedésekből tör fel aztán az a kis innovációs többlet, amit a huszonhét vers létrehoz. Alig valami, de a megújulásra éppen elegendő (Új Forrás Kiadó, Tata, 2012).

Bezzeg Gyula fotója